

ONNI on liikkuva oppimis- ja työympäristö

Arja Meinilä, THM, lehtori, Hyvinvointipalvelujen osaamisala, Lapin ammattikorkeakoulu

Liikkuvia palveluja suunnitellaan otettavan käyttöön yhä useammassa kunnassa tai sosiaali- ja terveyspiirissä. Vaikka meneillään oleva soteuudistus sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä siirtää palvelujen järjestämisvastuun yhteistoiminta-alueille, tulee lähipalvelut säilyttää lähellä ihmistä.

Lapin ammattikorkeakoulun Terveys- ja hyvinvointipysäkki pyörille –hankkeessa (ONNI, 2011–2014) haettiin liikkuvan yksikön avulla uusia ratkaisuja haja-asutusalueen sosiaali- ja terveysalan palvelutoiminnan sekä ammattikorkeakoulun oppimisympäristöjen kehittämiseen Lapissa. Tänäpä Terveys- ja hyvinvointiauto ONNI on osa Lapin ammattikorkeakoulun palvelutoimintaa, jota kehitetään edelleen yhdessä työelämän ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. ONNI on monipalveluauto, koska siinä on mahdollista yhdistää eri sektoreiden toimijoiden palveluita ja toiminnassa on mukana eri koulutusohjelmien opiskelijoita ja opettajia. ONNI -auton avulla on mahdollista viedä erilaisia palveluja alueille, joista kuntalaisten on vaikeaa kulkea palveluyksikköihin. Lapin alueella on pitkät etäisyydet eikä julkisen liikenteen palveluja aina ole saatavilla tai palvelujen käyttäjällä on liikkumisen ja asioinnin vaikeuksia. Alueellisella liikkuvalla palvelulla voidaan täydentää ikääntyneiden ihmisten, eri vammaisryhmien ja muiden erityistä tukea tarvitsevien eri-ikäisten ihmisten palveluja. Liikkuvalla lähipalvelulla on mahdollista saavuttaa muutoin palvelujen ulkopuolelle jäävät ihmiset ja ryhmät ja siten parantaa palvelujen saatavuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä.

ONNI -auto on yksi Lapin ammattikorkeakoulun hyvinvointipalveluiden osaamisalan oppimisympäristöistä, jossa opiskelijat voivat kehittää osaamistaan ja työelämävalmiuksiaan aidoissa tilanteissa ja yhteistyössä ammattilaisten ja asiakkaiden kanssa. ONNI -auton avulla kehitetään Lapin ammattikorkeakoulussa uudenlaista opetuksen, oppimisen ja tutkimuksen ympäristöä ja kontekstia, jossa keskeistä ovat kokonaisvaltainen ihmisen kohtaaminen ja auttaminen monialaisesti. Monialaisessa oppimisympäristössä toteutuu kokonaisvaltainen näkökulma terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. Uudenlainen oppimisympäristö mahdollistaa oppijan suuren itsemääräämisoikeuden,

opiskelijakeskeisyyden, oppijan oman vastuun ottamisen oppimisestaan, sisäsyntyisen motivaation oppia, oppimisprosessin nostamisen keskiöön sekä monipuoliset opetusmenetelmät

Hankkeen aikana (2011–2014) hoitotyön-, sosiaalialan ja vanhustyön opiskelijat toimivat opettajiensa kanssa yhdessä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten ja järjestöjen kanssa monialaisissa eri-ikäisille suunnatuissa palvelukokeiluissa ja monipuolisissa terveyttä ja hyvinvointia edistävissä toiminnoissa. Pilottikunnissa toteutettava terveysterveyspalvelu oli kunnan terveysterveyskeskuksen johdon ja valvonnan alaista toimintaa. Terveysterveysalan ammattilainen työskenteli autossa ja huolehti tarvittavien asiakastietojen tallentamisesta asiakastietojärjestelmiin. Sosiaalipalvelujen osalta toiminnassa noudatettiin lakia sosiaalihuollon asiakkaan asemesta ja oikeuksista ja mukana toteutuksessa oli yleensä kunnan palveluohjaaja. Opettajia ja opiskelijoita koskivat samat salassapitosäännökset kuin kunnan sosiaali- ja terveysalan viranomaisiakin. Kunnan yhteyshenkilöt huolehtivat tiedottamisesta kunnassa ja selvittivät asiakasryhmät yhdessä eri ammattilaisten kanssa. Opiskelijoiden ohjauksesta vastaava opettaja vastasi ohjauksesta sekä auton laitteiden ja välineiden kunnosta. ONNI-auton toiminnassa oli mukana kerrallaan yleensä 2 - 3 opiskelijaa ja opettaja sekä sosiaali- ja terveysalan ammattilainen.

Geronomiopiskelija kuvaa kokemuksiaan ONNI-autossa:

”Syventävä harjoittelu ONNI-auton mukana oli palkitsevaa ja se tarjosi mahdollisuuden soveltaa yllättävän monia teoriaopintoja käytäntöön – alkaen auttamismenetelmistä palvelujen kehittämiseen saakka. Pilottien myötä pääsi vierailemaan eri kunnissa Simosta Muonioon, ja sai tehdä moniammatillista yhteistyötä kuntien viranhaltijoiden ja opiskelijoiden kanssa. Kohtaamiset asiakkaiden kanssa kehittivät vuorovaikutustaitoja ja heidän hyvä palautteensa vahvisti kokemusta, että palvelu tuli tarpeeseen.”

Sairaanhoitajaopiskelija kertoo harjoittelujaksostaan:

”Hyvinvointipysäkkiharjoittelun toisella viikolla pääsin ONNI -auton mukana tekemään terveystarkastuksia omaishoitajille Tornioon. Aamulla lähdimme koulun pihalta liikenteeseen jo ennen kahdeksaa. Aamupäivällä oli yksi terveystarkastus, jossa minä olin pitämässä seuraa hoidettavalle, kun hänen

omaishoitajalle tehtiin autossa tarkastus. Hoidettavan kanssa oli mukava olla, kun keskusteltavaa riitti ja asiakas oli puhelias ihminen.”

Geronomiopiskelija pohtii kokemuksiaan:

”Asiakkaina on erilaisia ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa ja jokainen heistä on saatava kokea kohdatuksi ja kuulluksi tuleminen. Ei riitä että täyttää lomaketta tai tekee testit. On uskallettava ulos omalta mukavuusalueeltaan, siedettävä epävarmuutta ja toimittava kärsivällisesti. Ympäristö ja asiakkaat haastavat kasvamaan ammatillisesti, sillä siinä on itse mietittävä miten toimitaan tässä vaihtuvassa toimintaympäristössä ja vaihtuvien asiakkaiden sekä tilanteiden parissa. Toimintaympäristöt vaihtelevat paikkakunnittain ja erilaisten toimintatapojen lomassa.”

Vanhustyön koulutusohjelman lehtori Sari Arolaakso-Ahola näkee ONNI-autossa opiskelijan toimivan autenttisissa, aidossa asiakastilanteissa:

”Uudenlaisessa oppimisympäristössä työskentely ja tilanteet ovat intensiivisiä ja opettajan ja opiskelijan kohtaaminen toteutuu aivan eri tasolla kuin luokkatilanteessa. Usein opettaja joutuu menemään oman mukavuusalueensa ulkopuolelle ja vaarana on, että opettajakin oppii jotain uutta.”

Sosiaalialan koulutusohjelman lehtori Rauni Rätty puolestaan kuvaa opetusta ja ohjausta ONNI-autossa osana Vammaistyön kehittämisen -opintojaksoa:

”Sosionomiopiskelijat suunnittelivat toiminta-aamupäiviin sellaista ohjelmaa, jota ei ihan joka päivä kehitysvammaisten ihmisten kanssa toteuteta. Mukavan ja piristävän yhdessä olon ja virkistävän toiminnan lisäksi pyrittiin osaltaan tukemaan kehitysvammaisten aikuisten ihmisten toimintakykyä innostamalla heitä harrastuksiin, liikkumiseen, yhdessä tekemiseen sekä oman hyvinvoinnin asioihin.”

Satu Rainto hoitotyön koulutusohjelman lehtori toteaa:

”ONNI -hankkeessa toimivat opettajat ovat saaneet koulutuksen auton käyttöön liittyviin asioihin, mutta tosiasia on se, että koulutuksen tiedot ja taidot

konkretisoituvat vasta todellisessa tilanteessa, kun ONNIn kanssa lähdetään liikkeelle.”

Anneli Paldanius, nyt jo eläkkeelle siirtynyt hoitotyön yliopettaja, oli mukana ikääntyneille omaishoitajille suunnattujen hyvinvointikäyntien ja terveystarkastusten toteutuksessa. Hän kertoo, että omaishoitajat ja hoidettavat kokivat käynnit merkittävinä hyvinvointia edistävinä tapahtumina.

”Mukana olleena opettajana koin suurta nöyryyttä ja kunnioitusta ikäihmisiä ja heidän viisauttaan kohtaan. Omaishoitajat tekevät kotona mittaamattoman arvokasta työtä, jota ei arvosteta yhteiskunnassamme tarpeeksi. Opiskelijat, kunnan työntekijät ja me opettajat pääsimme autenttisiin oppimisympäristöihin kohtaamaan omaishoitajia, hoidettavia ja heidän perheitään. Kotikäynnin jälkeen kävimme aina arviointikeskustelun, jossa opiskelijat arvioivat ja saivat palautetta oppimiskokemuksestaan. Arvioimme myös omaisen ja hoidettavan tilannetta ja avun tarvetta. Kunnan työntekijät veivät tiedot eteenpäin avun saamiseksi ja kohdentamiseksi. Oppimis- ja ohjaustilanteissa korostui moniammatillisuuden ja tiimityön merkitys.”

Terveys- ja hyvinvointipysäkki pyörille -hankkeen arvioinneissa ja opinnäytetöissä (Hjulberg & Meinilä & Paldanius 2014, Länsman & Sulila 2015; Heikka 2015) liikkuva terveys- ja hyvinvointipalvelu koettiin tarpeelliseksi niin asiakkaiden kuin opiskelijoidenkin näkökulmasta. Myös hankkeeseen osallistuneet kuntien ja ammattikorkeakoulun edustajat kokivat että, hanke oli onnistunut kokonaisuudessaan hyvin ja erityisesti tuotiin esille opiskelijoiden ammatillisen kasvun kehittyminen. Monialainen toiminta ONNI -hankkeessa on tuonut lisäarvoa nykyisiin palveluihin ja terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Monenlaisia ajatuksia tuotiin esille liikkuvien palvelujen kehittämiseksi, erityisesti toivottiin ONNI-auton toiminnan jatkumista, nimenomaan ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta.

Eri-ikäisistä asiakkaista valtaosa oli erittäin tyytyväisiä ja koki saamansa palvelun erittäin hyvänä. Asiakkaat kiinnostuivat ONNI-auton palveluista ja kokivat että palvelu oli helposti saatavilla, kun palvelut tuotiin lähelle asiakasta. Asiakkaat toivoivat, että ONNI-auton käynnit olisivat tulevaisuudessa säännöllisiä. Hoitotyön-, vanhustyön ja sosiaalialan opiskelijat kokivat uudenlaisen oppimisympäristön kehittäneen heidän ammatillista osaamistaan. Opiskelijat kuvasivat oppineensa kliinisiä hoitotyön taitoja, toimenpiteitä ja tutkimuksia, palvelujen

laatuun ja turvallisuuteen liittyviä asioita, terveyden – ja toimintakyvyn arviointia ja uudenlaisia terveyden edistämisen menetelmiä, ohjaus- ja neuvontataitoja sekä palveluohjausta. Itsestä ja omasta työskentelytavasta opittiin lisää, kun eri tilanteita yhdessä jälkikäteen refleктоitiin. Keskeisenä oppimiskokemuksena opiskelijat nostivat myös asiakaslähtöisyyden ja eettisyyden. Vuorovaikutustaidot kehittyivät kun opiskelijat oppivat kohtaamaan asiakkaan enemmän aktiivisena oman elämänsä asiantuntijana. Myös monia kehittämisen kohtia nousi esille, kuten tarkempi perehtyminen oppimisympäristöön ja ONNI-auton suunniteltuihin toimintoihin. Opiskelijat kokivat myös, että he tarvitsevat enemmän tietoa ja perehtymistä alueelliseen sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristöön ja palvelujärjestelmiin.

Liikkuvien sosiaalipalvelujen tarvekartoitus Lapissa (Metsävainio & Ranta & Senbom & Rätty 2013) osoitti, että vanhuksille, vammaisille ja yksin asuville kuntalaisille tarvitaan konkreettisen tuen lisäksi enemmän sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuuksia. Kartoituksessa tuli vahvasti esille myös tarve konkreettisille lisäpalveluille ja ”lisäkäsille” palveluyksiköissä.

Tällä hetkellä ONNI -auto on Lapin ammattikorkeakoulun hallinnassa ja on käytettävissä Lapin alueiden lähipalvelujen kehittämisessä. ONNI -auton toimintaa on tarkoituksenmukaista toteuttaa tulevaisuudessakin monialaisina opetuksen integroinnin muotoina työyhteisöissä, kuntalaisten kokoontumispaikoissa tai järjestötyön kentällä. Opiskelijoiden työharjoittelut, oppimistehtävät ja opinnäytetyöt tulee nykyistä pitkäjänteisemmin suunnitella eri opiskelijaryhmien opintoihin ja opintojaksoihin. Eri koulutusohjelmien yhteisen toimintatutkimuksen avulla voidaan edistää monialaisuutta ja arvioida mihin eri asiakasryhmien palveluihin ja toimintoihin liikkuvia palveluja voisi ideoida ja laajentaa ja mitkä ovat eri palveluyritysten mahdollisuudet osallistua toimintaan?

Terveys- ja hyvinvointipysäkki pyörille -hankkeen toteuttajina olivat Lapin ammattikorkeakoulu ja kahdeksan Lapin kuntaa; Simo, Kemi, Keminmaa, Tervola, Tornio, Ylitornio, Pello ja Muonio. Lapin ammattikorkeakoulu hallinnoi hanketta. Hankkeen kohderyhminä olivat Länsi-Pohjan alueen kuntien eri-ikäinen väestö ja erityisesti iäkkäät henkilöt sekä ammattikorkeakoulun hoitotyön, vanhustyön ja sosiaalialan opiskelijat ja opettajat. Hanketta rahoittivat Euroopan sosiaalirahasto (ESR), Lapin ammattikorkeakoulu sekä mukana olevat kunnat ja Meri-Lapin kehittämisskeskus.

Onnin mainosvideo: <http://youtu.be/uyseiATONA>

Lähteet

Heikka, J. 2015 Opiskelijoiden kokemuksia Terveys- ja hyvinvointiauto ONNIsta oppimisympäristönä. Lapin AMK. Hyvinvointipalvelujen osaamisala. Hoitotyön koulutusohjelman opinnäytetyö

Hjulberg, M., Meirilä, A. & Paldanius, A. 2014 Terveys- ja hyvinvointipysäkki pyörille – hankkeen sidosryhmäarviointi.

Lämsman, A-K. & Sulila A-S. 2015 Lähellä ihmistä, Terveys- ja hyvinvointiauto ONNI – asiakkaiden kokemuksia Länsi-Pohjan tapahtumista. Lapin AMK. Hyvinvointipalvelujen osaamisala. Hoitotyön koulutusohjelman opinnäytetyö

Meirilä, A. (toim.) Mitä ONNI on? Terveys- ja hyvinvointiauto ONNI – uudenlainen oppimis- ja työympäristö. Lapin AMK:n julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 7/2014

Metsävainio, T., Ranta, M., Senbom, S. & Rätty, R. (toim.) 2014. liikkuvien sosiaalipalvelujen tarve Lapissa. Esiselvitys. Lapin AMK, Hyvinvointipalvelujen osaamisala, sosiaalialan koulutusohjelma. Kemi.

Terveys- ja hyvinvointipysäkki pyörille –hankkeen loppuraportti. ESR –projektin loppuraportti 20.10.2014. Ohjelmakausi 2007-2013.

Asiasanat: Oppimisympäristö, hankkeet, työssä oppiminen, liikkuvat palvelut, hyvinvointipalvelut